

Nr 488.

Av herrar **Ewerlöf** och **Werner**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 231 föreslås ändrad lydelse av 43 kap. 11 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken. Syftet med propositionen är att i vidare utsträckning än som enligt gällande lag är medgivet möjliggöra s.k. fortsatt huvudförhandling. Det i propositionen framlagda lagförslaget överensstämmer i allt väsentligt med en till vissa myndigheter remitterad departementspromemoria liksom med det till lagrådet, efter någon överarbetning, remitterade förslaget. Vid granskningen av sistnämnda förslag fann sig lagrådet icke kunna tillstyrka detsamma; lagrådets yttrande är enhälligt. Såsom huvudskäl för denna avstyrkande inställning anförde lagrådet att förslaget innebure avsevärda risker att de för hela rättegångsreformen grundläggande principerna om rättegångens muntlighet, koncentration och omedelbarhet därigenom kunde komma att äventyras. Samma synpunkter hade redan tidigare framkommit i remissinstansernas yttranden liksom i den kritik, som förslaget från sakkunnigt håll mött i pressdiskussionen.

Den av lagrådet framförda kritiken har icke påverkat lagförslagets utformning i vidare mån än att orden »i vidlyftigt mål», som första gången förekommo i det remitterade förslaget, utbytts mot »i synnerligen vidlyftigt mål». Om denna nära till hands liggande och av lagrådet förutsedda komplettering har lagrådet yttrat, att skadeverkningarna av förslaget ingalunda kunde anses förebyggda genom en sådan skärpning av formuleringen. Vad departementschefen anfört till bemötande av lagrådets kritik rubbar enligt vår mening icke på någon punkt resultatet av lagrådets granskning. I en lagstiftningsfråga av denna beskaffenhet måste enligt vår mening lagrådets enhälliga ståndpunkt tillmätas den största betydelse.

Lagrådets yttrande innehåller emellertid även vissa anvisningar i positiv riktning. Sålunda anser sig lagrådet ej böra avvisa tanken att i mål av helt exceptionell storleksordning en uppmjukning av den s.k. tvåveckorsregeln kan äga rum, förutsatt att uppmjukningen icke, såsom i det remitterade förslaget, sker på sådant sätt, att upprätthållandet av rättegångsreformens grundprinciper äventyras. Enligt vad lagrådet uttalat kan det vara påkallat att närmare undersöka behovet av särskilda processuella regler för det fall att en rättegång kräver mycket långvarig huvudförhandling. Oavsett det vid Stockholms rådhusrätt nu pågående målet mot rådmän Lundquist, vilket uppenbarligen utgjort drivfjädern till det nu tillkomna lagförslaget, torde mål kunna förekomma, där huvudförhandlingen kan komma att sträcka

sig över flera månader. En så tidskrävande huvudförhandling torde väl i allmänhet kunna förebyggas, om nödig koncentration eftersträvas i målets förberedande och handläggning inför domstolen. Att på denna punkt stora brister alltjämt föreligga torde vara ovedersägligt. I sitt yttrande har lagrådet ock fäst uppmärksamheten på detta förhållande. Även om en förbättring härutinnan är i hög grad önskvärd, synes man dock, om ock i sällsynta undantagsfall, böra räkna med att för huvudförhandling kan komma att tagas i anspråk en så lång tid, att en strikt tillämpning av tvåveckorsregeln leder till mindre önskvärda konsekvenser. Som exempel kan anföras det fall att en och samma huvudförhandling pågått t.ex. en månad eller däröver och att under denna större delen av målet handlagts, men att för slutförande av den återstående, mindre väsentliga delen möter ett oförutsett hinder, som ej kan avlägsnas under en tid av två veckor. Skulle sådant hinder uppkomma under en jämförelsevis tidig del av huvudförhandlingen, äro vid ett överskridande av tvåveckorsfristen olägenheterna av en ny huvudförhandling väsentligt mindre; dessa olägenheter kunna mer än uppvägas av de procesuella fördelar som en ny huvudförhandling erbjuder.

I anslutning till vad nu anförts synes en regel i denna fråga böra, såsom ock lagrådet antytt, utgå från det förhållandet hur lång tid huvudförhandlingen enligt rättens planläggning finnes kräva. I departementschefens yttrande avses med förslaget väsentligen rättegångar, där huvudförhandlingen kräver en tid av en eller flera månader. Lämpligen synes i detta hänseende böra gälla, att målets handläggning vid huvudförhandling finnes kräva längre tid än fyra veckor. Uppenbart bör i denna tid ej medräknas den tid, varunder uppskov med huvudförhandlingen ägt rum.

För att en extensiv tolkning skall kunna förebyggas och tillämpningen begränsas till sådana fall, då utan eftersättande av grundläggande procesuella säkerhetskrav en sådan tillämpning är tillräddig, är det uppenbarligen angeläget att en effektiv kontroll kan ävägbringas. Även departementschefen har efter lagrådets granskning i propositionen anslutit sig till denna tankegång. Enligt vad han meddelar ämnar han, om lagförslaget antages, i administrativ ordning införa anmälningsskyldighet för underrätten till vederbörande hovrätt i de fall, då undantagsregeln kommer till användning. En sådan anmälningsskyldighet utgör enligt vår mening med hänsyn till dess stora principiella betydelse en så integrerande del av själva lagregeln att den icke bör särskiljas från denna; genom dess lagfästade torde ock dess återhållande verkan väsentligt förstärkas. Till stöd härför kan även åberopas att i processlagberedningens förslag, till vilket departementschefen på denna punkt hänvisar, en motsvarande anmälningsskyldighet upptagits i lagtexten.

Av hovrättens allmänna ställning som tillsynsmyndighet över de domstolar, som höra under hovrätten (2 kap. 1 § rättegångsbalken), följer att inkomna anmälningar böra från hovrättens sida göras till föremål för gransk-

ning samt att, om missbruk av undantagsregeln finnes föreligga, inskrifvande bör äga rum. För underlättande av denna granskning bör, liksom för motsvarande fall enligt processlagberedningens förslag, anmälan innehålla uppgift om anledningen till uppskovet.

Som en anmärkning mot departementsförslaget har lagrådet framhållit att någon begränsning av uppskovstiden däri icke föreskrivits. Tydligt är ock att avsaknaden av en sådan begränsning innebär risk för en alltför extensiv tillämpning. Att denna tid bör hållas inom snävast möjliga gränser är uppenbart. Med hänsyn till de skiftande förhållanden som kunna tänkas förekomma möta dock stora svårigheter att utan mera ingående undersökningar i lagen fixera denna tid. På grundval av de till hovrätterna inkomna anmälningarna bör utvecklingen på denna punkt följas med den största uppmärksamhet. I avbidan på närmare erfarenheter angående undantagsregelns tillämpning måste därför lösningen i viss mån anses som provisorisk. Då förutsättningarna därför föreligga, bör den upptagas till förnyat överbäggande.

Beträffande den närmare utformningen hänvisas till den av oss föreslagna lagtexten. I detta sammanhang må erinras att bestämmelser om fortsatt huvudförhandling, vad angår överrätterna, förekomma i 50 kap. 15 §, 51 kap. 15 §, 53 kap. 1 och 2 §§, 55 kap. 15 § samt 57 kap. 1 §. Utan att någon komplettering av dessa lagrum synes erforderlig torde det vara tydligt att föreskriften om anmälningsskyldighet till hovrätt icke avser huvudförhandling i överrätt.

Lagrådet har i sitt yttrande erinrat om att de processuella olägenheterna av tvåveckorsregeln i extraordinärt vidlyftiga mål i stor utsträckning kunde undvikas genom utnyttjande av de resurser som redan gällande stadganden i rättegångsbalken ställde till förfogande. Dessa vore i tvistemål deldom eller mellandom samt måls särskiljande och i brottmål uppdelning å skilda rättegångar av flera åtal, som ej väckts samtidigt. Vad angår uppdelningen av flera åtal har lagrådet tillika ifrågasatt huruvida icke denna möjlighet skulle kunna vidgas. Av departementschefsuttalandet synes framgå att även departementschefen delar denna uppfattning. Om ock det stora flertalet fall, då uppdelning kan ifrågakomma, täckes av den nuvarande bestämmelsen, kan man dock icke bortse ifrån att en uppdelning kan visa sig ändamålsenlig även i fall, då åtalen väckts samtidigt. Att de särskilda åtalen uppdelas och handläggas för sig kan vara påkallat av den prejudicerande betydelse det ena åtalet har i förhållande till det andra (se 5 kap. 18 § strafflagen). Även i andra fall kan hinder föreligga för handläggning och avgörande av något av åtalen men ej för de övriga (jfr 32 kap. 5 § rättegångsbalken). Enligt vår mening bör det ovillkorliga förbudet i 45 kap. 3 § mot uppdelning av flera åtal, som väckts samtidigt, något mildras. Vi hänvisa härom till vårt lagförslag.

På grund av vad sålunda anförts få vi hemställa,
att riksdagen, med avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr
231, måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 43 kap. 11 §, 45 kap. 3 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 43 kap. 11 §, 45 kap. 3 § och 46 kap. 11 § rättegångsbalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

43 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall — — — kan ske.

Återupptages målet till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, må huvudförhandlingen fortsättas. Är målet av sådan omfattning att handläggningen vid huvudförhandling beräknas kräva längre tid än sammanlagt fyra veckor, må huvudförhandlingen ock fortsättas vid senare rättegångstillfälle än nu sagts, om synnerliga skäl äro därtill; dock åligge rätten, när så sker, att till hovrätten göra anmälan därom med uppgift om anledningen till uppskovet. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas.

Till uppskjuten — — — hans utevaro.

45 kap.

3 §.

Väckas samtidigt åtal mot någon för flera brott eller åtal mot flera för att hava tagit del i samma brott, skola åtalen handläggas i en rättegång, om ej rätten med hänsyn till utredningen och andra omständigheter finner särskild handläggning uppenbart vara lämpligare.

Även i — — — åter särskiljas.

Ej må — — — är tillämplig.

46 kap.

11 §.

Huvudförhandlingen skall — — — är nödvändigt.

Återupptages målet till slutlig handläggning inom två veckor från dagen för första förhandlingens avslutande, må huvudförhandlingen fortsättas. Är målet av sådan omfattning att handläggningen vid huvudförhandling beräknas kräva längre tid än sammanlagt fyra veckor, må huvudförhandlingen ock fortsättas vid senare rättegångstillfälle än nu sagts, om synnerliga skäl äro därtill; dock åligge rätten, när så sker, att till hovrätten göra

anmälan därom med uppgift om anledningen till uppskovet. I annat fall skall ny huvudförhandling hållas.

Till uppskjuten — — — i 45 kap. 15 § sägs.

Denna lag träder i kraft dagen efter den då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Stockholm i maj 1953.

K. G. Ewerlöf.

Osc. Werner.
